

STATSARKIVET I TRONDHEIM

Slipp eldrebølgen inn!

Rapport fra et medvirkningsprosjekt

Maria Press

[6.3.2013]

Prosjektet har hatt støtte fra Kulturrådet og Nordiskt Centrum för Kulturarvspedagogik (NCK).

Innhold

Bakgrunn	3
Hvorfor satse på seniorer?	4
Samfunnsproblemet eldrebølgen.....	4
Arkivsenteret - en ubenyttet ressurs for seniorer.....	5
1. Medvirkning.....	6
Statsarkivets utgangspunkt	6
DIS' utgangspunkt.....	7
Mål for prosjektet.....	7
Finansiering	7
Medvirkning i praksis.....	7
Organisering	7
Idéene	8
Aktiviteter	9
Redesign av rom til Slektswerksted.....	10
Markedsføring	13
Hva har aktivitetene betydd for besøkstallene på lesesalen?	15
Ønsker fra seniorenene	16
Analyse av medvirkningsprosessen.....	17
Utfordringer.....	17
Positive effekter	17
Synspunkter fra DIS	19
Hva ville vi ha gjort annerledes?	19
Reaksjoner internt.....	19
Etter prosjektet	20
Konklusjon – medvirkningsarbeidet.....	20
2. Hva har deltakelse i arrangementer på arkivet betydd for seniorenene?	21

Generell kompetanse og nøkkelkompetanser	21
Evalueringsmetodene HLO, GLO og GSO	22
Hvem besøkte Arkivsenteret og hvilke aktiviteter deltok de i?	23
Sosiale effekter.....	24
Ferdigheter, handlinger og fremskritt.....	25
Kunnskap og forståelse	27
Lære å lære.....	29
Fortsatt behov for læring	29
Glede, inspirasjon og kreativitet	30
Hva sier man til andre?.....	30
Konklusjon av "Implementing HLO"	31
3. Om arkivenes samfunnsrolle i framtiden	32

Bakgrunn

Prosjektet "Slipp eldrebølgen inn!" ble startet høsten 2012 og avsluttet i desember 2013. Det kom til etter tre sammenfallende henvendelser til Statsarkivet i Trondheim. Den ene fra DIS-Sør-Trøndelag som ønsket å diskutere muligheter for samarbeid i henhold til slektsforskningsaktiviteter og lån av lokaler. Den andre henvendelsen kom fra Kulturrådet som spurte om vi var interessert i å prøve ut nye arbeidsmetoder – medvirkningsmetoder – med utgangspunkt i Inkluderingsmeldingen, (Stortingsmelding nr 10, 2011-12, Kultur, inkludering og deltaking). Det gikk ut på å tilrettelegge kulturaktiviteter for en eller flere utsatte målgrupper, i samarbeid med målgruppen . Den tredje henvendelsen kom fra Nordiskt Centrum för Kulturarvspedagogik i Östersund som ville at vi skulle delta i prosjektet "Implementing HLO" for å prøve ut evalueringsmetodene HLO, GLO og GSO (Heritage Learning Outcome, Generic Learning Outcome og Generic Social Outcomes) for å undersøke hvilke effekter aktiviteter i et arkiv kan ha for deltakerne. Metodene kunne prøves ut på en valgfri målgruppe i et valgfritt opplegg. Vi så snart at disse tre henvendelsene kunne forenes. Henvendelsene kunne også kobles til Statsarkivets og Arkivsenteret på Doras egne ambisjoner om å utvikle seg til et kompetansesenter og møtested for lokalhistorieinteresserte samt å utvikle tilbud som er relevante og betydningsfulle for innbyggerne i vårt distrikt for derved å øke våre besøkstall.

Statsarkivet svarte ja på alle henvendelsene og vi bestemte oss for å etablere et medvirkningsprosjekt for og med målgruppen historieinteresserte seniorer. Sammen med DIS Sør-Trøndelag etablerte vi prosjektet "Slipp eldrebølgen inn!". DIS er en frivillig organisasjon for interesserte i slektsforskning. DIS Sør-Trøndelag hadde da prosjektet startet, over 700 medlemmer og ca. 75% av dem er over 60 år. DIS ble derfor en god representant for målgruppen lokalhistorie- og slektsinteresserte seniorer og en naturlig samarbeidspartner i medvirkningsprosjektet. Vi bestemte oss altså for å arbeide sammen med seniorer for å utvikle tjenester for seniorer. Statsarkivet utfører det meste av sitt daglige formidlingsarbeid sammen med de andre aktørene i Arkivsenteret på Dora i Trondheim: NTNU Universitetsbiblioteket, IKA-Trøndelag og Trondheim byarkiv. Arkivsenterets formidlingsgruppe, som går på tvers av disse institusjonene, ble derfor en naturlig samarbeidspartner i prosjektet.

Denne rapporten består av tre deler. Den første evaluerer våre erfaringer og resultat med å arbeide med medvirkningsmetoder. Den andre evaluerer seniorenes opplevelse av å ha deltatt i aktiviteter på Arkivsenteret. Vi undersøker om aktiviteter i Arkivsenteret har bidratt til å styrke generelle kompetanser og ferdigheter og hvilke sosiale effekter det har gitt. Denne evalueringen gjøres med metodene HLO, GLO og GSO. Til sist oppsummerer vi våre erfaringer med publikumsutvikling og med å satse på seniorer som målgruppe.

Hvorfor satse på seniorer?

Samfunnsproblemet eldrebølgen

I media hører vi til stadighet om "eldrebølgen" som venter oss i årene som kommer. Adresseavisen skrev 16.7.2012 : "Tall fra Helsedepartementet viser at fra 2010 til 2040 vil antallet eldre over 67 år fordobles. Dette betyr store samfunnsmessige og økonomiske utfordringer for fremtiden". En av utfordringene knyttet til fenomenet "eldrebølgen" er at vi i årene fremover kommer til å ha en stor pensjonistgruppe som er friskere og bedre utdannet enn noen gang tidligere, og som har krav på et aktivt og meningsfylt liv.

Å kunne delta aktivt i samfunnet er ikke bare en demokratisk rettighet, men også en forutsetning for god helse og livskvalitet. Dette er påpekt i mange lovtekster og utredninger. EUs lovverk om livslang læring vil for eksempel gjennom læringsinnsatser kunne stimulere til et mer aktivt medborgerskap, og forhindre ekskludering fra viktige samfunnsfunksjoner. Blant annet ønsker man å jobbe for at eldre ikke faller utenfor dagens samfunn, som er så sterkt bygget opp rundt teknologi - noe som har endret mulighetene for å søke informasjon, kommunisere og gjøre seg hørt.

Helsedepartementet viser i Stortingsmeldingen nr 25, 2005-2006, "Mestring, muligheter og mening", til de internasjonale prinsippene om «Active Ageing» som betyr at eldre ikke trekker seg tilbake, men fortsatt tar del i et samfunn som involverer alle på tvers av aldersgrupper eller andre skillelinjer. Helsedepartementet ser disse prinsippene som viktige å følge for framtiden.

Inkluderingsmeldingen (Stortingsmelding nr 10, 2011-12, "Kultur, inkludering og deltaking") påpeker viktigheten av å finne metoder for å hjelpe utsatte grupper, for eksempel de med nedsatt funksjonsevne og ulike handikapp, til å delta aktivt i samfunnet. Seniorene faller delvis innenfor denne gruppen, ettersom informasjonssamfunnet utvikler seg svært fort og forutsetter at borgerne klarer å tilpasse seg ny teknologi, nye måter å søke etter informasjon på og nye måter å delta i samfunnsdebatten på. Uten den tilpasningsdyktigheten blir det vanskelig for den enkelte å ivareta sine demokratiske rettigheter.

I Stortingsmelding nr. 10 oppfordres kulturinstitusjoner til å tilrettelegge sin virksomhet for utsatte grupper. Det var ut fra tanken om at Arkivsenteret skulle kunne bidra til seniorenas inkludering i informasjonssamfunnet, at vi startet medvirkningsprosjektet "Slipp eldrebølgen inn!".

Arkivsenteret - en ubenyttet ressurs for seniorer

Arkivene skal være en ressurs for hele samfunnet. Arkivene inneholder informasjon som alle har rett til og arkivene er den del av vårt felles kulturarv som tilhører alle. Arkivsenteret på Dora har flotte lesesaler med 60 plasser, kunnskapsrikt personale og et rikholdig kildemateriale fra privat, kommunal og statlig sektor samt en stor samling bilder, kart, aviser og lokalhistorisk litteratur. Vår samlede arkivbestand utgjør ca. 50 000 hyllemeter. Vi vet at mange seniorer er interesserte i lokalhistorie og slektsforskning. Til tross for det er det ikke noen overveldende mengde pensjonister som kommer til Arkivsenteret. Av DIS Sør-Trøndelags 700 medlemmer, var det for eksempel bare en håndfull som besøkte våre lesesaler og benyttet seg av Arkivsenterets ressurser. Arkivsenteret har ikke klart å trekke til seg den åpenbare målgruppen pensjonerte, historieinteresserte personer med god tid. Arkivsenteret har ikke nådd målet om å være en ressurs for hele befolkningen og å være det regionale kompetansesenteret nummer 1 for lokalhistorieinteresserte .

Etter at alt flere kilder ble tilgjengelige på Digitalarkivet på 2000-tallet, gikk antallet utlånte arkivsaker og besøkende på lesesalen ned. Samtidig vitnet stor telefontrafikk med spørsmål om søking i Digitalarkivet, tolkning av kilder, om administrasjonshistorie etc., om at behovet for hjelp fra arkivfaglig ekspertise bare ble større. Men lesesalen ble ikke oppfattet som et sted man kunne gå for å få hjelp og lære mer.

Arkivsenteret har tidligere ikke satset på seniorer som målgruppe i formidlingsarbeidet. Våre hovedmålgrupper har vært skoleungdom, studenter og "den brede allmennhet". Med prosjektet "Slipp eldrebølgen inn!" ønsket vi å undersøke om vi gjennom relativt enkle midler skulle kunne utvikle Arkivsenteret til en ressurs for historieinteresserte seniorer. Vi tenkte at vi i en medvirkningsprosess med representanter for målgruppen, skulle kunne tilrettelegge våre tjenester og fysiske fasiliteter slik at Arkivsenteret framsto som ufarlig, åpent og attraktivt og trekke til seg nye brukere. Vi som sto bak prosjektet "Slipp eldrebølgen inn!" ønsket også å undersøke om Arkivsenteret kunne ha potensiale til å bli en ressurs for seniorer også på andre måter. Vi antok at forskning i arkiv kan medføre uformell læring og sosiale kontakter som kan høyne seniorenas allmenne kompetanse, aktivitet og livskvalitet. Aktiviteter i Arkivsenteret kan kanskje også bidra til å oppnå samfunnsmålene om "Active Ageing". Og kanskje kan den samfunnsnyttige siden ved arkivbesøk, profileres overfor bevilgende myndigheter i framtiden.

1. Medvirkning

Statsarkivets utgangspunkt

Statsarkivet ønsket å prøve ut om medvirkning som metode kunne ha noe for seg for et arkiv når man ønsker å jobbe for en bedre publikumsutvikling. Kan man gjennom å samarbeide med målgruppen man vender seg til, nå ut bedre og trekke til seg flere brukere? Kan samarbeidspartneren forstå bedre enn oss hvor skoen trykker, kommunisere bedre med målgruppen, bidra med innspill, metoder, økt kontaktflate og arbeidskraft? Kan vi lære av samarbeidspartneren?

Kan medvirkning med målgruppen bidra til at Arkivsenteret blir bedre forankret i lokalmiljøet og styrker sin samfunnsrolle? Kan vi gjennom medvirkningsmetoder gjøre en forskjell i samfunnet? Og kan medvirkning gi økonomiske fordeler?

Statsarkivet har i flere år samarbeidet med andre kulturinstitusjoner og kulturaktører, men har ikke systematisk arbeidet sammen med målgruppene våre. Vi har dog hatt skoleelever med på laget som referansegrupper ved utarbeidelse av opplegg for skolen og har god erfaring med det. I dette prosjektet ønsket vi å ta medvirkningen videre til et høyere nivå.

DIS' utgangspunkt

DIS Sør-Trøndelag gikk inn i prosjektet med forhåpninger om å kunne dra nytte av Arkivsenterets fysiske infrastruktur, Arkivsenterets kilder og kunnskapsrike personale og på den måten kunne gi et bedre aktivitetstilbud til sine medlemmer. Man håpet i forlengelsen av prosjektet å trekke til seg flere medlemmer og man håpet framfor alt på flere aktive medlemmer. Også DIS var skuffet over at så få slektsforskere dukket opp på Arkivsenterets lesesaler og benyttet seg av den store kompetanse- og kilderessursen som finnes der. Mange av DIS medlemmer ønsker å arbeide med kilderegistrering, opplæring og lignende og på den måten bidra positivt for andre slektsforskerinteresserte og for arkivsektoren. Å organisere et tettere samarbeid mellom DIS og Arkivsenteret kunne gi bedre forutsetninger for å arbeide aktivt for fellesskapet.

Mål for prosjektet

Prosjektet satte seg som mål å finne ut

- 1) Om Arkivsenteret gjennom medvirkningsmetoder kan styrke sin samfunnsrolle og øke sine besøkstall
- 2) Om medvirkningsprosesser kan ha andre effekter for Arkivsenteret
- 3) Hvilke effekter medvirkningsmetoder kan få for DIS som organisasjon
- 4) Hvilke kompetanser og ferdigheter seniorer kan tilegne seg ved aktiviteter på arkivet og hvilke sosiale effekter aktivitetene kan medføre

Finansiering

Vi fikk innledningsvis 50 000 kroner fra Kulturrådet som "såkornmidler" for å kunne starte opp prosjektet. Etter et halvår søkte vi ytterligere midler fra Kulturrådet og fikk 150 000 kroner. Mesteparten av midlene ble brukt til å betale overtid for kvelds- og helgearbeid for Arkivsenterets personale, til markedsføring utad og til inventar til et slektsforskerverksted på lesesalen. I tillegg stilte både Arkivsenterets personale og DIS Sør-Trøndelag med mange arbeidstimer som egeninnsats.

Medvirkning i praksis

Organisering

Medvirkning i en kulturinstitusjon kan gjennomføres på ulike måter. Nina Simon¹ skiller mellom ulike nivåer av medvirkning:

Contributory – målgruppen deltar i et prosjekt i institusjonen på avgrenset nivå, styrt av personalet

Collaborative – partnerskap med målgruppen under ledelse av institusjonen

Co-creative – målgruppen blir partner i et prosjekt utviklet av fellesskapet

Hosted - målgruppen gjør eget prosjekt i institusjonen

I vårt prosjekt valgte vi å gå for et totalintegreert samarbeid – dvs. medvirkning på nivået ”co-creative”. DIS medvirket i alle ledd av planleggings- og arbeidsprosessen.

Vi etablerte en ledergruppe bestående av prosjektleder Maria Press i Statsarkivet, og DIS-medlemmene Per Solve Tretli (leder for DIS Sør-Trøndelag og pensjonist), Finn Guttvik (pensjonist) og Ketil Figenschoug, (ikke pensjonist). Ledergruppen planla og organiserte alle aktiviteter. Prosjektleder hadde løpende kontakt med formidlingsgruppen på Arkivsenteret. DIS-gruppen hadde løpende kontakt med sine aktive medlemmer og DIS sitt lokale styre. Prosjektets ledergruppe hadde ofte møter sammen med Arkivsenterets formidlingsgruppe når aktiviteter skulle planlegges.

Ved prosjektperiodens slutt evaluerte vi brukernes opplevelse av å ha deltatt i aktiviteter hos oss. Evalueringen ble gjort som en QuestBack-undersøkelse og DIS-gruppen deltok ved utformingen av undersøkelsen. Resultatene ble brukt både for å evaluere medvirkningsprosjektet og seniorennes opplevelse av deltakelse i aktivitetene.

Vi etablerte også samarbeid med Den kulturelle spaserstokken i Trondheim. De deltok som en kollaborativ partner i prosjektet og deltok i møter om programlegging. De kom med innspill til våre programplaner, og våre aktiviteter ble delvis en del av Spaserstokkens program.

Idéene

De fleste aktivitetene som vi gjennomførte i prosjektet, ble foreslått av DIS-medlemmene. De kom inn i prosjektet med en mengde idéer, et enormt driv, stor entusiasme og energi. De presenterte idéer som for oss i Arkivsenteret av og til virket litt for ambisiøse. Men vi ville ikke bremse seniorennes entusiasme, og ble derfor med på det meste som de foreslo.

En hypotese som DIS hadde, var at mange seniorer ikke turte å komme til Arkivsenteret på egen hånd, men at de trengte en invitasjon og ville vite at andre slektsforskere var der samtidig. Noen kunne kanskje til og med behøve ledsaging. De tenkte at et fastsatt program, der det uttrykkelig sto at DIS-medlemmer skulle være til stede når lesesalen var åpen, ville hjelpe. De mente også at det var nødvendig med massiv markedsføring i mange fora, ettersom folk virkelig ikke visste noe særlig om Arkivsenteret og at det er åpent for allmennheten. I annonser og brosjyrer skulle det stå at man får hjelp med sin egen slektsforskning på Arkivsenteret.

Deres tanke var også at vi skulle sette opp et aktivitetsprogram med mange tilbud, som viste at det skjedde mye på arkivet. Det skulle skje ting både på dagtid og kveldstid, her skulle informasjon, kursing og egen forskningsaktivitet blandes. I aktivitetsprogrammet ønsket de å markedsføre både arkivarenes kunnskap og DIS-medlemmenes kompetanse på slektsforskning, arbeidskraft og sosiale evner. Vi skulle vise at det skjedde ting på arkivet ofte.

Arkivsenteret syntes at hypotesen virket plausibel og vi bestemte oss for å jobbe ut fra den.

Aktiviteter

Prosjektgruppen begynte med å sette sammen en aktivitetskalender for et halvår av gangen, med en rekke programpunkter som vi arrangerte i fellesskap. Aktivitetene fant sted i Arkivsenteret og involverte både Arkivsenterets personale og DIS-medlemmer. I kalenderen inngikk arrangementer som "Finn din slekt", slektsverksted, foredrag, kurs og temakvelder. Aktivitetene foregikk på dagtid og kveldstid og noen gang helger.

I tillegg til disse aktivitetene så redesignet vi mikrofilmlesesalen til et slektsverksted. Det ble designet ut fra seniorennes ønsker.

DIS-hjelpere på lesesalen

"Finn din slekt" ble det mest populære av arrangementene vi satte i gang. En torsdagskveld i måneden hadde vi åpen lesesal kl 18-20 og da var ca. 10 medlemmer fra DIS til stede som slektsforskningshjelp, samt 2-3 arkivarer. I avisen, på weben og i brosjyrer gikk vi ut med at "erfarne slektsforskere fra DIS og kunnskapsrike arkivarer hjelper deg med din slektsforskning".

Til disse kveldene strømmet det på folk. I snitt kom det 35-45 personer hver gang, men noen ganger kom det et 60-tall personer. De aller fleste var seniorer (60+) og flere var på arkivet for første gang. På torsdager har vi alltid åpen lesesal til kl. 18, men da pleier det ikke å komme flere enn 2-3 gjester, til tross for at vi arkivarer alltid hjelper til med veiledning da også. Det virket som om DIS' antakelser om at seniorer gjerne vil ha beskjed i klartekst om at de vil få hjelp når de kommer til arkivet, stemte. Antakelsen om at de også gjerne ønsker å møte likesinnede (andre slektsforskere) på lesesalen, stemte også. Det var ikke bare det gode oppmøtet som viste på det, men også brukerundersøkelsen som vi gjorde ved prosjektets slutt. (Se side 22)

Ryktet om "Finn din slekt" spredde seg til bygdene i Trøndelag. Det kom ønsker om å legge "Finn din slekt" til lørdager for at de som bodde langt unna skulle kunne komme også. Det testet vi ut høsten 2013, men det slo ikke an som forventet. Det kom ikke mange tilreisende, det var mest Trondhjemmere som kom nå også, og besøkstallene ble noe lavere enn forventet. Så i 2014 gikk vi tilbake til torsdagskvelder. Dessuten ble det vanskelig for personalet i Arkivsenteret å stille opp på lørdager, og det ble en ekstra lønnskostnad.

"Slektsverksted" på dagtid.

Et lignende arrangement som vi etablerte høsten 2013 var "Slektsverkstedet". Hver tirsdag mellom klokka 10 og 13 var DIS-medlemmer tilstede på lesesalen og hjalp til med slektsforskning. Samtidig var Arkivsenterets personale på plass i lesesalsskranken med råd og dåd, som vanlig. Også dette averterte vi i avisen, i brosjyrer og på nett. Dette ble også et velbesøkt arrangement. Det kom i snitt ca. 10 personer hver tirsdag til "Slektsverkstedet", som ligger i en avskilt del av lesesalen, og som vi innredet som en del av prosjektet. Også til dette arrangementet dukker det til stadighet opp nye mennesker.

Redesign av rom til Slektsverksted

Slektsverkstedet som fysisk sted, kom til på initiativ fra DIS. Medlemmene i DIS ønsket et rom der de kunne møte andre slektsforskere, der de kunne ha enkel tilgang på relevante ressurser, og som var egnet for opplæring, som var koselig og som DIS kunne ha som klubblokale.

En av hypotesene vi jobbet ut fra, var jo at de eldre slektsforskerne ikke følte seg helt trygge med å komme alene til lesesalen. Tanken var at om vi innredet et rom som seniorer hadde vært med på å utforme, så kunne det øke bruken av Arkivsenteret. Rommet skulle inneholde ressurser for slektsforskning som er lett tilgjengelige, og det skulle være informasjon om alle tilbud her. Det skulle også virke litt mindre "seriøst og strikt" en de vanlige lesesalene.

Punkt 1 på listen over det seniorene ønsket seg til rommet, var en sofa. Man skulle kunne sitte avslappet og diskutere med hverandre i Slektsverkstedet uten å forstyrre andre lesesalgjester. En sofa og to lenestoler ble kjøpt inn. De fikk kanskje litt mer institusjonspreg enn hva vi hadde sett for oss, men Arkivsenteret er jo en svært moderne institusjon og innredningen måtte stå i stil med resten av senteret. Vi møblerte om og satte opp flere pc-er. Både Statsarkivet, Byarkivet, NTNU UB og DIS bidro med PCer.

Vi kjøpte også inn en fotoskanner, som publikum selv kan benytte for å skanne sine egne fotografier. Vi vet at mange seniorer har store mengder gamle bilder hjemme på papir og som negativ, som de ønsker å digitalisere. Vi ville gi dem en mulighet til å gjøre det hos oss og hjelpe dem med opplæring. Det tenkte vi ville øke interessen for bevaring av historiske kilder og bidra til egen aktivitet.

DIS bidro med abonnement på databaser (Ancestry.com, Trondheimsbasen m.fl.) og Statsarkivet tok opp abonnement på SVAR og ARKIV Digital i Sverige, noe som har vært etterspurt.

Universitetsbiblioteket bidro med abonnement på Nasjonalbibliotekets utvidede avissøk. Vi kjøpte inn en stor tv-skjerm som vi skal benytte oss av ved undervisning og der vi ser for oss at vi i framtiden

kan vise hjemmelagede informasjonsfilmer om hvordan man finner fram i en del arkivserier, som pantebøker, skifter etc.

Innredningen av rommet ble gjort med utgangspunkt i ønsker fra DIS og deres medlemmer. Rommet har vært i bruk ett år, og synes å fungere etter hensikten. Her skal det være enkelt å veilede nybegynnere i ulike dataprogrammer, her finnes en boksamling som er relevant for slektsforskere (både Arkivsenterets og DIS sine bøker), tidsskrifter og annen informasjon. Her kan veiledning skje uten at man føler at man forstyrrer andre gjester på lesesalen. Her har også DIS' styre sine interne møter og oppbevarer materiale i et eget låsbart skap. DIS har altså et ganske stort eierskap til rommet.

Kurs og foredrag

Vi arrangerte flere kurs i forbindelse med prosjektet. Arkivsenterets personale holdt kurs i slektsforskning og i lesing av gammel skrift, og disse trakk mye folk.

Vi arrangerte slektsforskerkurs over 3 leksjoner i januar - februar 2013 - ett kurs på formiddagen og ett på kveldstid. De ble så populære at vi måtte gjenta dem 3 ganger. Totalt hadde vi 123 kursdeltakere. Populariteten skyldtes nok delvis at TV-programmet "Hvem tror du at du er?" gikk samtidig. Vi gjentok kurset høsten 2013 og fikk da bare 19 deltakere. På kurset var en ansatt i Statsarkivet kursleder mens medlemmer fra DIS deltok som hjelpere. Vi utviklet et omfattende kursmateriale til kursene, som deltakerne fikk. Dette hjalp DIS-gruppen til med å tilrettelegge. Kurset kostet 200 kroner per person.

Kursene i lesing av gotisk skrift ble holdt i 2012 og ble besøkt av 34 personer, hvorav 10 var personale i Arkivsenteret. Resten var stort sett seniorer. I 2013 ble kurset gjentatt, denne gangen for 21 deltakere, hovedsakelig seniorer. Også til disse kursene ble et omfattende kursmateriale trykt opp og delt ut. Kurset kostet 300 kr og gikk over 5 økter.

Vi arrangerte også temakvelder i Arkivsenteret hvor enten en arkivar eller et DIS-medlem holdt foredrag om slektsrelaterte emner. De fant sted på torsdagskvelder fra kl 18, etter at lesesalen hadde stengt. Temakveldene trakk drøyt 40 deltakere hver gang.

Både i 2012 og 2013 arrangerte vi kurser i hvordan man benytter skanneren som er kjøpt inn og står på Slektswerkstedet, der brukere kan skanne egne fotografier. Vi ga også kurs i bildebehandling. Kursene ble populære og det møtte 30-40 personer hver gang. Kursleder var NTNU UBs fotograf.

Sammenlagt hadde vi ca. 800 deltakere i våre organiserte aktiviteter.

DIS' medlemsmøter til Arkivsenteret

Ytterligere en måte å lokke folk til Arkivsenteret på, var å legge DIS' månedlige medlemsmøter til Arkivsenteret. DIS' medlemsmøter inneholder alltid et foredrag i et historisk emne, som pleier å være meget populært. Som regel kommer 80-100 personer til møtene, som også er åpne for ikke-medlemmer.

Markedsføring

En svært viktig del av DIS' bidrag til vårt prosjekt, var å spre informasjon om arrangementene. De spredde informasjon muntlig i de mange møter og treff de deltok i privat, de gjorde reklame blant sine medlemmer og på DIS websider. Her brukte de sin eget språk og sine egne innfallsvinkler, noe vi tror hadde stor betydning for responsen ved at de bidro til å ufarliggjøre arkivet.

DIS gjorde også et kjempejobb hvert halvår med å pakke og sende brosjyrene, som vi trykte opp i 1500-2000 eksemplarer, til bibliotek, historielag og andre organisasjoner ute i trøndelagsfylkene. Det var en tidkrevende jobb som vi i Arkivsenteret neppe hadde hatt tid til selv. Vi hadde heller ikke kjennskap til alle organisasjoner som DIS hadde kontakt med. DIS Sør-Trøndelags leder fikk også innpass i media og ble intervjuet både i Byavisa og i lokalradio i 2013, om våre fellesarrangementer.

DIS tok også på seg ansvaret for melde inn våre aktiviteter til Adresseavisens kalendarium – noe vi selv aldri fikk tid til å følge opp!

Brukerundersøkelsen som vi gjorde ved prosjektets slutt viser at også senioren som deltok i arrangementene hos oss, har gjort god reklame for Arkivsenteret. Vi stilte i undersøkelsen spørsmålet "Har du snakket med andre om erfaringene du hadde på Arkivsenteret?" Drøyt 40% svarte ja på det spørsmålet. Vi ba dem også fortelle om hva samtalen da hadde dreid seg om. Her fikk vi inn 70 svar. Forbausende nok så oppgir respondentene at de ikke har diskutert de enkelte arrangementet som man deltatt på i så stor utstrekning, men man har fortalt om Arkivsenteret generelt som sted – hva man kan finne der, hva man kan gjøre der, og hva man kan få hjelp med. Mange har anbefalt venner å besøke Arkivsenteret. Mange har uttrykt forbauselse over mengden av informasjon som finnes der og den gode hjelpen man har fått. Så det ser ut som om senioren har fungert som utmerkede ambassadører for Arkivsenteret. Her er noen sitater:

"Snakket om mulighetene til å finne kilder og hvordan vi kan nyttiggjøre oss dem. At vi burde bruke arkivet mer".

"Triveligheten! Nyttene av å gå dit."

"Om hjelp og muligheter og erfaringer man selv og andre har fått - alt i positiv betydning."

Enda en plan vi hadde med prosjektet var at vi sammen med DIS skulle gå gjennom skiltingen og informasjonen i Arkivsenteret og gjøre den bedre. Vi mente selv at det er mange forbedringer å gjøre her. Men vi har rett og slett ikke kommet så langt enda. Brukerundersøkelsen viste også at det finnes behov. Flere personer etterlyste plakater på veggene med opplysninger om hvilke kilder som finnes i Arkivsenteret. Andre etterlyste flere oppslagstavler med informasjon om våre aktiviteter og ressurser. Slik informasjon har vi jo på nett, men senioren vil ha det på mer fysiske måter.

Vår QuestBack-undersøkelse viste også at nesten 60 % av de som hadde deltatt på en aktivitet hos oss mente at de har behov for å få vite mer om Arkivsenterets tjenester. Nesten 40 % ønsket å få vite mer om hva slags hjelp man kan få i Arkivsenteret og 50 % hadde behov for å lære om hvordan man forsker i originalkilder.

Dette viser at deltakerne i våre aktiviteter er langt fra fullært, og at de ennå ikke er riktig husvarme i Arkivsenteret. Og framfor alt viser disse svarene at Arkivsenterets personale fortsatt har en hel del å gjøre når det gjelder å tenke på informasjon om våre tjenester og kilder.

Hva har aktivitetene betydd for besøkstallene på lesesalen?

Vi hadde altså ca 800 deltakere på våre arrangementer. Men har vårt høye aktivitetsnivå det siste 1 ½ året ført til at flere personer besøker Arkivsenterets lesesal for å forske i originalkilder? En titt i lesesalsstatistikken tyder absolutt på det!

Antallet lesesalsgjester har økt stadig siden 2010. Men den største økningen har vi registrert for 2013. Slik ser besøkstallene for statsarkivet ut 2010-2013:

Besøkere som lånte arkivsaker i Statsarkivet:

2010: 1578 besøkere

2011: 1916 besøkere

2012: 2279 besøkere

2013: 2790 besøkere

Det siste året, 2013, har antallet besøkere økt med 511 personer i forhold til 2012. Tallet gjelder personer som har lånt arkivsaker i Statsarkivet. De som har vært innom lesesalen for å studere digitale og trykte kilder, er ikke medregnet. Det betyr blant annet at de som har deltatt i "Finn din slekt" og Slechtsverkstedet ikke er med her.

Antall bestilte arkivsaker fra Statsarkivet til lesesalen har økt veldig det siste året:

2010: 5390 brukte arkivsaker

2011: 4592 brukte arkivsaker

2012: 3891 brukte arkivsaker

2013: 4882 brukte arkivsaker

Antallet bestilte arkivsaker til lesesalen gikk nedover fra 2010 til 2013, sannsynligvis på grunn av at stadig mer materiale legges ut på Digitalarkivet. Det siste året (2013) har imidlertid antall utlånte arkivsaker gått opp igjen, og nærmer seg tallet for 2010. Antallet utlånte arkivsaker har steget med nesten 1000 stykker det siste året! Det tror vi skyldes våre aktiviteter i "Slipp eldrebølgen inn!". Mange har fått opp øynene for hvilket materiale som ligger i Arkivsenteret, noe som også kom fram i vår brukerundersøkelse. En av mange kommentarer var: " Har oppdaget at Arkivsenteret er en fantastisk kilde til informasjon, som i mye større grad enn jeg har vært klar over tidligere, er tilgjengelig for allmennheten".

Vi har ikke tatt med besøksstatistikken fra de andre institusjonene i Arkivsenteret her, ettersom det mest er Statsarkivets kilder som brukes til slektsforskning. Men både IKA-Trøndelag og NTNU Universitetsbiblioteket avdeling Dora rapporterer om at antallet henvendelser som gjelder slektsforskning, har økt i 2013.

Teorien om at seniorer trenger litt ledsaging, en invitasjon og kjente som er på plass samtidig, for å tørre å møte opp, synes å stemme. I QuestBack-undersøkelsen som ble gjort ved prosjektets avslutning, nevner flere at når de har snakket med andre om deltakelsen i våre arrangementer, så har man ofte løftet fram som positivt at man kan få god hjelp i Arkivsenteret.

Én kommentar sammenfatter på en flott måte det vi hadde håpet at prosjektet skulle føre med seg, nemlig at arkivet holder på å utvikle seg til et ufarlig og attraktivt sted:

"Mine erfaringer har vært at Arkivet har tidligere vært sett på som et lukket område! og kun for spesielle...Men etter at publikum har fått mer innblikk via media og DIS -foredrag og at arkivet holder hyppige møter, er det blitt mer brukervennlig."

Ønsker fra senioren

Det mest påfallende resultatet som brukerundersøkelsen ga når vi spurte om det er noe brukerne savner i Arkivsenteret, var at man savner servering og tilgang på kaffe og drikke. Kantina er bare åpen to timer midt på dagen. Å møtes over en kaffekopp er svært viktig for mange . Den kulturelle spaserstokken har påpekt at det er "obligatorisk" for seniorer. Noen ønsket kaffeautomat i Slektstverstedet. Det er selvfølgelig ikke mulig, men i kantina bør det kunne settes opp - noe vi tar med oss videre.

Ellers har vi fått inn noen kommentarer på at man er usikker på i hvilken grad man som besøkter tør å belaste personalet bak skranken med spørsmål . ”I tvil om hva jeg egentlig kan spørre om (ligger lavt - de virker travle)” sier noen. Andre har kommentert at det er varierende kunnskapsnivå i betjeningen, og at den til tider kunne ha vært bedre.

Mange ønsker mer ”kundevennlige” åpningstider på kvelder og helger, og flere skulle ønske at DIS medlemsmøter fant sted i et større møterom (vårt største møterom tar 50 personer men det kommer ofte det dobbelte).

Vi diskuterte innledningsvis å kanskje tilby fysisk ledsaging til Arkivsenteret om noen ønsket det. Det tilbudet ble gitt gjennom Den kulturelle spaserstokken som tok inn noen arrangementer i sitt program (for eks. Finn din slekt). Men det var ingen som ønsket det tilbudet.

Analyse av medvirkningsprosessen

Utfordringer

Utfordringene i prosjektet var framfor alt å klare å håndtere det høye aktivitetsnivået som vi la opp til. Det krevde personale som arbeidet overtid på kvelder og noen gang på helger. Det er ikke bare et økonomisk problem for arkivet (som denne gangen ble løst ved ekstra midler fra Kulturrådet), men det krever også tilgang til et meget engasjert, kunnskapsrikt og fleksibelt personale. Det har vi heldigvis i Arkivsenteret, men av og til hadde vi problemer med bemanningen. Vi hadde lagt opp til kaffeservering ved noen av arrangementene på kveldstid og helger. Det tok personale fra NTNU UB hånd om av pur entusiasme for prosjektet! DIS klarte som regel å bemanne alle arrangementer godt fra sin side. Det gikk bra – men var ikke uten anstrengelser.

En annen utfordring var hastigheten vi jobbet med. Det var høy ambisjonsnivå og gikk fort i svingene. Statsarkivet rakk ikke alltid å forankre alle beslutninger i formidlingsgruppen og DIS-gruppen hadde tilsvarende problemer med DIS sitt styre. Det ble den lille ledergruppen som styrte arbeidet mest. Det var kanskje litt udemokratisk, men det ble effektivt og vi mottok ikke tilbakemeldinger om misnøye fra verken formidlingsgruppen eller DIS-styret. Men det er klart at medeierskapet til prosjektet kunne ha vært større.

Positive effekter

Kjennskap til målgruppen

Å få DIS som samarbeidspartner med Arkivsenteret viste seg å bli nyttig på mange måter. DIS-gruppens nære kontakt med målgruppen betydde mye. DIS forsto hvorfor folk ikke kom til

Arkivsenteret - at de følte seg usikre, trengte likesinnede å gå sammen med og møte andre amatører på arkivet som de turte be om hjelp. De visste hva seniorer behøvde av hjelp og opplæring. De hadde derfor mange ideer om hva som burde gjøres for å trekke nye brukere til arkivet.

DIS kunne kommunisere med målgruppen på deres nivå og utforme informasjonsskriv og gi navn til arrangementer som traff målgruppen bra. På vårt første møte med DIS fikk vi for eksempel lære oss å ikke bruke ordet "eldre" – det var ikke attraktivt. "Seniorer" skulle det hete! Navnet "Finn din slekt!" var det DIS som fant på, og det fungerte godt.

Arbeidskraft

Som tidligere nevnt bidro DIS sterkt i prosjektet når det gjaldt å spre informasjon om våre aktiviteter og distribusjon av brosjyrer, og framfor alt så spredte DIS informasjon i egne rekker og gjennom "jungeltelegrafene". Kort sagt, så kunne Arkivsenteret aldri selv ha klart markedsføringen på det nivået som DIS bidro til. DIS deltok også med produksjon av kursmateriale, og ikke minst deltok de som hjelpere ved alle arrangementer – en ikke ubetydelig oppgave!

En grunn til at vi fikk så stor effekt ut av samarbeidet med DIS var nok også at DIS Sør-Trøndelag er en velfungerende, velorganisert organisasjon – som ikke trengte styring fra prosjektet, men som tvert imot bidro med gode arbeidsrutiner inn i prosjektet!

Energi

Den energien som DIS tok med seg inn i Arkivsenteret, den urokkelige troen på at dette ville bære frukt, var viktig for oss arkivarer. DIS-ene kom rett og slett inn i arkivet som en vitamininjeksjon og katalysator. De bidro også med en meget energisk arbeidskraft og ikke minst som eksperter på målgruppen.

Motivasjonen for Arkivsenteret til å samarbeide med DIS har hold i seg hele veien og har i skrivende stund, etter ett og et halvt år, ikke vist tegn på å minske. Årsaken er nok at DIS' aktive kjerne er drevet av en stor lidenskap for dette arbeidet og den har vært smittsom.

Synspunkter fra DIS

DIS rapporterer at de har fått 150 nye medlemmer siden prosjektet startet opp, noe de tolker som et resultat av det økte aktivitetsnivået og markedsføringen. DIS-gruppen føler at de har fått stor gjennomslagskraft for sine ideer i prosjektet. De synes at samarbeidet har fungert bra, men er usikker på hvor dypt forankret alle aktivitetene har vært i DIS sitt styre. Den aktive kjernen som inngikk i prosjektgruppen, har, som nevnt, ikke alltid fått tid til å ta opp ting med styret.

Hva ville vi ha gjort annerledes?

Fra begynnelsen var vår tanke at vi skulle ha en større referansegruppe bestående av 5-6 seniorer å teste ut ideer på, men det ble for komplisert å få til. Egentlig var det kanskje nok at vi jobbet sammen med den lille gruppen på tre personer, som var meget reflekterte, selv en del av målgruppen og hadde tett kontakt med sine medlemmer. Det ble uansett en svært effektiv gruppe. Vi hadde innledningsvis også tanker om å involvere historielag rundt om i fylkene i arbeidet. Det fikk vi ikke kapasitet til. De ble bare brukt som distribusjonskanaler for våre brosjyrer.

Reaksjoner internt

Samarbeidet med DIS har ikke vekket noen særlig reaksjoner hos medarbeidere i Statsarkivet, verken positive eller negative. Fra kolleger i formidlingsavdelingen og fra sjefene ses dog de høye

besøkstallene som noe meget positivt! Men fra andre i Arkivsenteret har undertegnede ved et par tilfeller i starten oppsnappet slikt som at vi "nå bare vil fylle opp lesesalen med gamlinger i lusekofter". Tanken om at det er "finere" å få ungdom inn i arkivet er nok sterk - at det er bedre å satse på fremtidens folk enn på seniorer. Man antydet også at det ikke kan være så vanskelig å få eldre inn til arkivet – de er jo interesserte i slekt og lokalhistorie fra før, og at vi heller kunne ha brukt energien på en annen målgruppe.

Etter prosjektet

Prosjektet eksisterte i 1 ½ år, men mange av aktivitetene har nå blitt permanente ("Finn din slekt" og Slektstverkstedet på tirsdager). Vi kommer til å fortsette samarbeidet med DIS og legge planer og program sammen. Utfordringene blir å organisere det på en god måte, slik at alle berørte føler seg involvert, samt legge aktivitetene på rett nivå.

Konklusjon – medvirkningsarbeidet

Prosjektet "Slipp eldrebølgen inn!" har vist at det finnes et behov for arkivene som møtested og kompetansesenter. Den har også vist at flere enn de som besøker arkivene i dag, skulle ville benytte seg av arkivenes ressurser om de bare visste at de fantes, visste at de var åpne for vanlig folk og ikke følte at de var så vanskelige å bruke. Seniorer skulle dessuten benytte arkivene mye mer om de visste at mange andre likesinnede var der samtidig.

Med et målrettet publikumsarbeid kan arkivene få besøkstallene til å øke. Å medvirke med ulike målgrupper for å tilrettelegge lokaler og aktiviteter for dem, kan gi stor uttelling. Målgruppene kan bidra med kunnskap, ideer, entusiasme, gjennomføring og arbeidstimer. Arkivsenteret har hatt mye å tjene på samarbeidet med DIS Sør-Trøndelag og har fått opp øynene for hva et nært forhold til og medvirkning fra målgruppene har å si når man vil jobbe med publikumsutvikling. Noe av de negative konnotasjonene man i dag har når man hører ordet "eldrebølgen", skulle kanskje kunne endres til noe positivt gjennom medvirkning. Fra å drukne i eldrebølgen kunne vi kanskje begynne å surfe med den...

DIS har gjennom samarbeidet med Arkivsenteret kunnet lokke til seg nye medlemmer. Man har kunnet friste med mange arrangementer, opplæring, tilgang på lokaler og fasiliteter og kunnskapsrike arkivarer. De har også oppnådd større aktivitet i egne rekker. Medvirkningsprosjektet "Slipp eldrebølgen inn!" har vært en vinn-vinn-situasjon for de involverte partene.

Prosjektet har også vist at seniorer har glede og nytte av å delta i aktiviteter i arkiv. I neste kapittel vil vi oppsummere hva våre arrangementer har betydd for deltakerne.

2. Hva har deltakelse i arrangementer på arkivet betydd for seniorenene?

Generell kompetanse og nøkkelkompetanser

Når seniorer gir seg i kast med slektsforskning og lokalhistoriske undersøkelser vil de ikke bare finne den informasjon de søker, skaffe seg historiske kunnskaper og få opplevelser, men de vil også kunne tilegne seg generell kompetanse som kan være nyttig og viktig for å kunne delta aktivt i informasjonssamfunnet. Vi har antatt at de for eksempel skulle kunne:

- Lære seg å søke etter informasjon
- Lære seg å lære
- Skaffe seg digital kompetanse
- Holde hodet i gang

De tre første kompetansene som er nevnt ovenfor inngår i det som EU har definert som nøkkelkompetanser som man bør tilegne seg for å kunne fungere i et kunnskapssamfunn (EU 2005). Nøkkelkompetansene er med på å opprettholde helse samt sørge for inkludering i samfunnet.

Enda en positiv effekt som vi har sett for oss at arkivbesøk kan ha for seniorer, er å bryte ufrivillig isolering. Det er i Stortingsmelding nr. 25 pekt på at mange eldre føler seg isolert. Den Kulturelle Spaserstokken i Trondheim har erfart at eldre menn sjelden deltar i sosiale arrangementer, da de ikke føler seg bekvemme med det. De ønsker ofte noe mer seriøst og handlingsrettet. Henrik Zipsane

har også påpekt at eldre menn i mindre utstrekning enn kvinner kommer til museer og lignende kulturelle aktiviteter. ⁱⁱ

Vi ønsket gjennom å delta i prosjektet "Implementing HLO" å undersøke hvilke generelle kompetanser som seniorer kan tilegne seg gjennom å delta i aktiviteter på arkivet. Det kan være nyttig for Arkivsenteret å bli dette bevisst – kanskje kan Arkivsenterets samfunnsrolle styrkes og resultatene brukes overfor bevilgende myndigheter. De kulturhistoriske arkivenes instrumentelle verdi har ikke vært i fokus i samfunnsdebatten i Norge i særlig grad ennå, men kan kanskje komme dit.

Evalueringemetodene HLO, GLO og GSO

Arkivsenteret har gjennom deltakelse i prosjektet "Implementing HLO" i regi av Nordiskt Centrum för Kulturarvspedagogik, fått opplæring i hvordan man kan bruke metodene HLO (Heritage Learning Outcome) og GLO (Generic Learning Outcome) og GSO (Generic Social outcome). Metodene er utviklet i England med formålet å finne redskap som kan vise hvilke positive effekter besøk ved kulturinstitusjoner kan ha for brukerne i tillegg til at de lærer nye fakta.

HLO måler for eksempel i hvilken grad besøkere tilegner seg eller opplever:

- ferdigheter
- holdninger og vurderinger
- handlinger og fremskritt
- kunnskap og forståelse
- glede, inspirasjon og kreativitet

GLO kan måle blant annet effekt på:

- fysisk og mental helse
- et mer aktivt medborgerskap

GSO, som altså står for Generic Social Outcomes, måler de sosiale effektene ved en aktivitet.

Kompetansene listet opp ovenfor under de forskjellige "outcomes" har vi valgt ut som relevante for vårt prosjekt "Slipp eldrebølgen inn!"

Ved bruk av HLO, GLO og GSO er det viktig at man, før man starter opp et prosjekt, forsøker å finne ut mest mulig om målgruppens forutsetninger og behov. Det gjorde vi gjennom å samarbeide med representanter fra DIS Sør-Trøndelag i prosjektet "Slipp eldrebølgen inn!". DIS' inngående kjennskap til målgruppen – historieinteresserte seniorer (som de selv var en del av) – la grunnen for hele

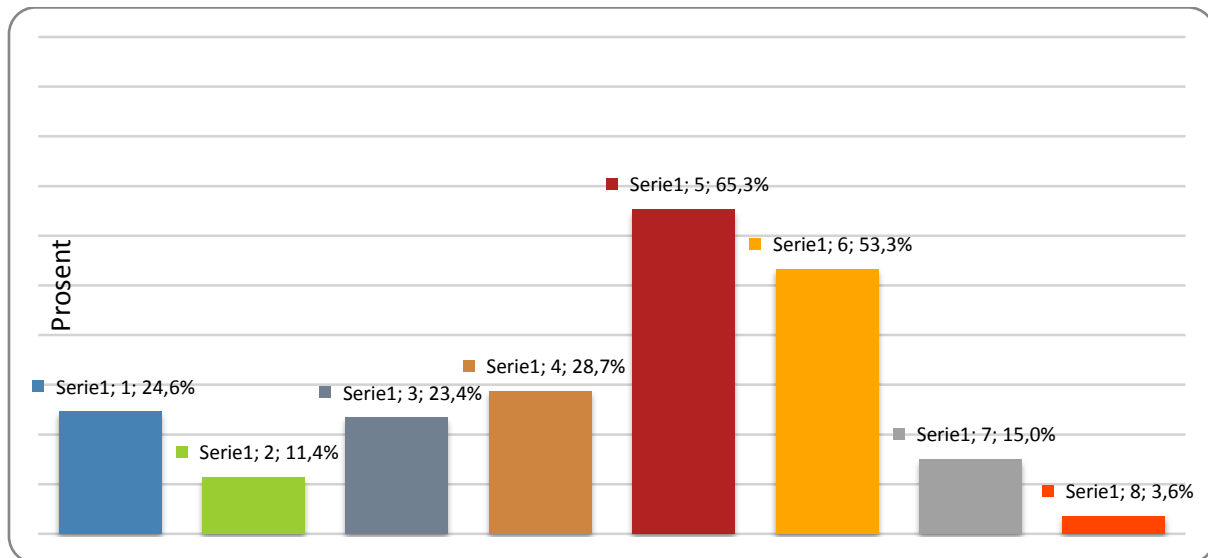
prosjektet. De hadde flere hypoteser om målgruppens problemer, forutsetning, ønsker og behov. Med dem som utgangspunkt startet vi opp en rekke arrangementer for seniorer. Seniorenes opplevelser av disse ble etterpå målt i en QuestBack-undersøkelse, der vi tok i bruk HLO, GLO og GSO-metoder. Undersøkelsen var rettet mot de som hadde deltatt i noen form for aktiviteter hos oss i prosjektperioden 2012 - 2013. Undersøkelsen ble sendt ut til alle DIS-medlemmer samt de som hadde deltatt i kurs hos oss og var registrert med e-postadresse. Undersøkelsen gikk ut til drøyt 800 personer, og vi fikk inn 174 svar.

Hvem besøkte Arkivsenteret og hvilke aktiviteter deltok de i?

QuestBack-undersøkelsen viste at 66 % av respondentene var over 60 år og 74,3 % av dem var menn. Det er interessant å se at så stor del av besøkere var eldre menn. Den gruppen besøker jo generelt kulturelle aktiviteter i mindre utstrekning enn kvinner.

De som svarte på undersøkelsen hadde deltatt i følgende aktiviteter:

- 1 Slektsforskerkurs
- 2 Kurs i lesing av gotisk skrift
- 3 Slektswerksted med DIS-hjelpere tilstede
- 4 Finn din slekt (veiledning på lesesalen på kveldstid eller lørdager)
- 5 Foredrag (i forbindelse med "Finn din slekt" eller DIS' medlemsmøte)
- 6 Forsket på egenhånd på lesesalen
- 7 Hjulpet til med veiledning på arrangementene
- 8 Vet ikke

Mange hadde deltatt på flere enn ett arrangement, derfor overstiger summen av søylene i diagrammet 100 % . Hele 53,3 % oppgir at de har forsket på egen hånd på lesesalen og 23,4 % at de har deltatt i Slektswerkstedet, der man også forsker på egen hånd, men med hjelp av medlemmer i DIS og personale fra Arkivsenteret. 28 % hadde deltatt i "Finn din slekt", som altså også går ut på å forske under veiledning. Det er altså en svært stor del av brukerne som har forsket aktivt i våre kilder med eller uten hjelp.

Sosiale effekter

Det var hovedsakelig menn som svarte på spørsmålene (74,3 %). Man har, som tidligere nevnt, erfaringer med at menn ikke søker seg til sosiale evenementer i så stor utstrekning som kvinner. Vi stilte spørsmålet: Hva likte du med aktiviteten? Man fikk velge på følgende svaralternativ: "Det var sosialt", "jeg lærte mye nytt" og "det var inspirerende". Man kunne velge flere svaralternativ. De fleste (65 %) svarte at det beste var at det var inspirerende. Deretter kom "Jeg lærte mye nytt" med 59 %. På siste plass kom "Det var sosialt" med 46 %. Rangeringen her stemmer ganske bra med andre

rapporter om at menn ikke søker seg til kulturarrangementer primært fordi de er interessert i sosiale kontakter.

Når vi stilte spørsmålet på en annen måte viser imidlertid resultatene noe annet. Vi spurte "Jeg likte å møte andre mennesker under aktiviteten – sant eller usant?". Her svarte hele 90 % "sant", og bare 10 % "usant". Dette tyder på at også menn har behov for sosiale aktiviteter, selv om det sosiale kanskje ikke har høyeste prioritet for dem.

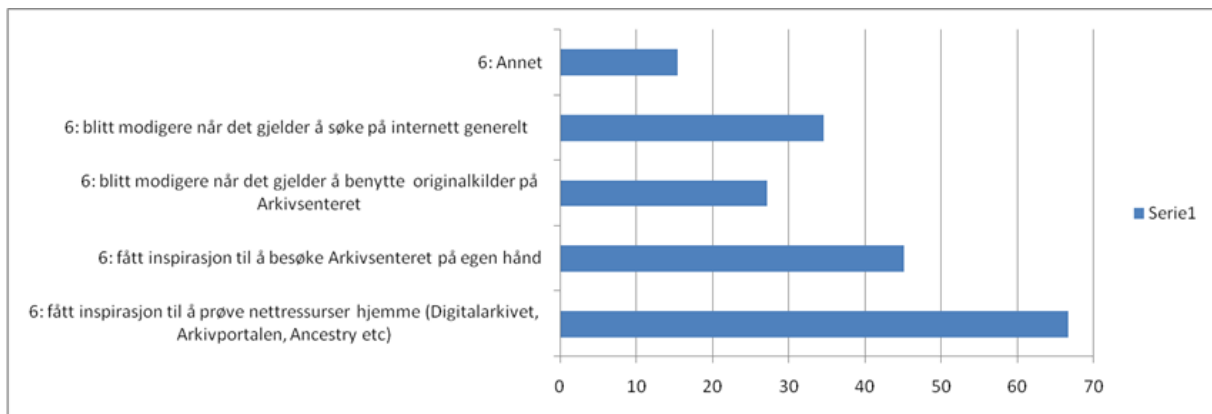
Vi ga oss ikke med det, men spurte også hva slags personer de hadde hatt glede eller utbytte av å treffe under aktiviteten. Her fikk de svare med egne ord. Av de 112 kommentarene vi fikk, svarte halvparten at det mest givende var å treffe kunnskapsrike personer som de kunne lære av, og den andre halvparten svarte at de mest hadde satt pris på å treffe andre med samme interesse.

Vi kan altså konstatere at det å møte andre var givende for de aller fleste deltakerne, dels for å lære nye ting av dem og dels for å knytte nye kontakter med likesinnede.

Ferdigheter, handlinger og fremskritt

Noen av de faktorene som måles ved bruk av GLO, er evner og ferdigheter, aktiv handling og progresjon. Vår samarbeidspartner, DIS, hadde erfaringer med at mange seniorer opplevde det som vanskelig og skremmende å skulle besøke Arkivsenteret på egen hånd for å forske i kilder. De hadde også erfaring med at mange syntes det var vanskelig å bruke kilder på nettet. I vårt spørreskjema spurte vi om brukerne gjennom å ha deltatt i våre aktiviteter hadde fått inspirasjon til å bruke kilder på egen hånd, både på lesesalen og på nett. Vi spurte om de opplevde at de hadde blitt modigere når det gjelder å benytte arkivkilder og søke på nettet generelt.

Grafen nedenfor viser at 68 % fikk inspirasjon av våre aktiviteter til å prøve nettressurser hjemme, 35 % oppgir at de har blitt modigere når det gjelder å søke på internett generelt. At så mange føler at de har blitt inspirert til å bruke nettet for å søke etter informasjon – både hva gjelder slektsforskning og informasjon generelt – er et oppløftende resultat. Digital kompetanse er av EU definert som en viktig nøkkelkompetanse for å klare å være aktiv og bli inkludert i informasjonssamfunnet. Mange seniorer henger etter her og det faktum at våre aktiviteter har inspirert så mange til å prøve seg fram på egen hånd på nettet, er gledelig. Å lære å søke etter informasjon er dessuten ekstra viktig for å kunne være delaktig i det moderne samfunnet.

Det er åpenbart fortsatt en høy terskel for mange for å besøke Arkivsenterets lesesal for å bruke arkiv, men 28 % sier at de har blitt modigere når det gjelder å bruke originalkilder. Og hele 48 % oppgir at de har fått inspirasjon til å besøke Arkivsenteret på egen hånd. Det viser at DIS sin magesfølelse stemte bra om at invitasjoner og personlig veiledning er viktig for at seniorer skal tørre å ta arkivene i bruk.

Vi stilte også spørsmål om deltakelsen i våre aktiviteter på noen måte hadde påvirket deltakernes hverdag etterpå. Det var kanskje et spørsmål som hørtes litt pretensiøst ut, men 30 % svarte faktisk ja på dette spørsmålet. Stiller man det opp mot resultatene i diagrammet over, så kan man nok si at det er flere som har fått hverdagen litt forandre etterpå, i og med at de forteller at har begynt å ta både nettet og originalkilder mer i bruk enn før.

Til de som spurte ja på spørsmålet spurte vi også på hvilken måte hverdagen hadde endret seg. Her er noen sitater:

”Det går med mer tid til å søke i ulike kilder, og tida den flyr fort så kveldene kan bli korte.”

”Bestemt meg for å delta på DIS-dugnader når livet mitt blir roligere.”

”Meldte meg inn i DIS etter informasjon fra annet medlem første kvelden jeg var der.”

”Har fått dilla. I sommer måtte jeg nedlegge forbud mot slektsforskning. Høst/vinter er det lov igjen. Utrolig artig!!!”

”Ser uante muligheter for å finne de rette opplysninger og info for videre forskning, ikke bare familie, men også finne ukjente vinklinger på samfunnet vårt.”

”Blitt mer strukturert og nøye med dokumentasjoner.”

”Jeg har kommet i kontakt med slektinger jeg ikke kjente fra før.”

”Jeg har følt meg sikrere i min "forskning". Jeg er relativt fersk, har holdt på siden mars 2013.”

”Har fått rutiner i hverdagen for hvordan jeg arbeider med egen slektsgransking.”

”Har begynt å skrive artikler som bygger på materiell i arkivboksene på Dora.”

”Interessen for slektsforskning har økt samt at jeg forsøker i mye større grad enn tidligere å finne tid til å delta på aktiviteter på Arkivsenteret med slike tema.”

”Lært om fremgangsmetoder for å søke, og lettet søkingen.”

”Økende interesse for slektsforskning og fått større forståelse for viktigheten av kildehenvisninger.”

”Blitt mer systematisk i innsamling av opplysninger, og bruker mer tid på å ta vare på kildene.”

”Stimulerer nysgjerrigheten.”

”Jeg har skrevet en artikkel i et historisk tidsskrift, noe som gir inspirasjon til å fortsette å søke kilder både i arkivsenteret og på nettet.”

”Slektsforskning er så morsomt å holde på med at en glemmer både tid og sted.”

”Bruker mere tid på lete etter slekt og dele opplysninger med flere som har startet med dette.”

”Glede av å hjelpe andre.”

”Fått snakket med andre slektninger om dette.”

”Er for ivrig. Forsker så snart jeg har ledig tid.”

”Få dele med andre sine kunnskaper. Det og kunne henvise andre til arkivets ansatte hvor de fikk hjelp.”

”Har fått kontakt med flere som deler mine interesser.”

Av disse kommentarene kan man konkludere med at deltakelse i aktivitetene i Arkivsenteret har medført ganske mange og viktige endringer i seniorenes hverdag. Man har lært seg nye ting, man har fått nye vaner og man har skaffet seg nye kontakter.

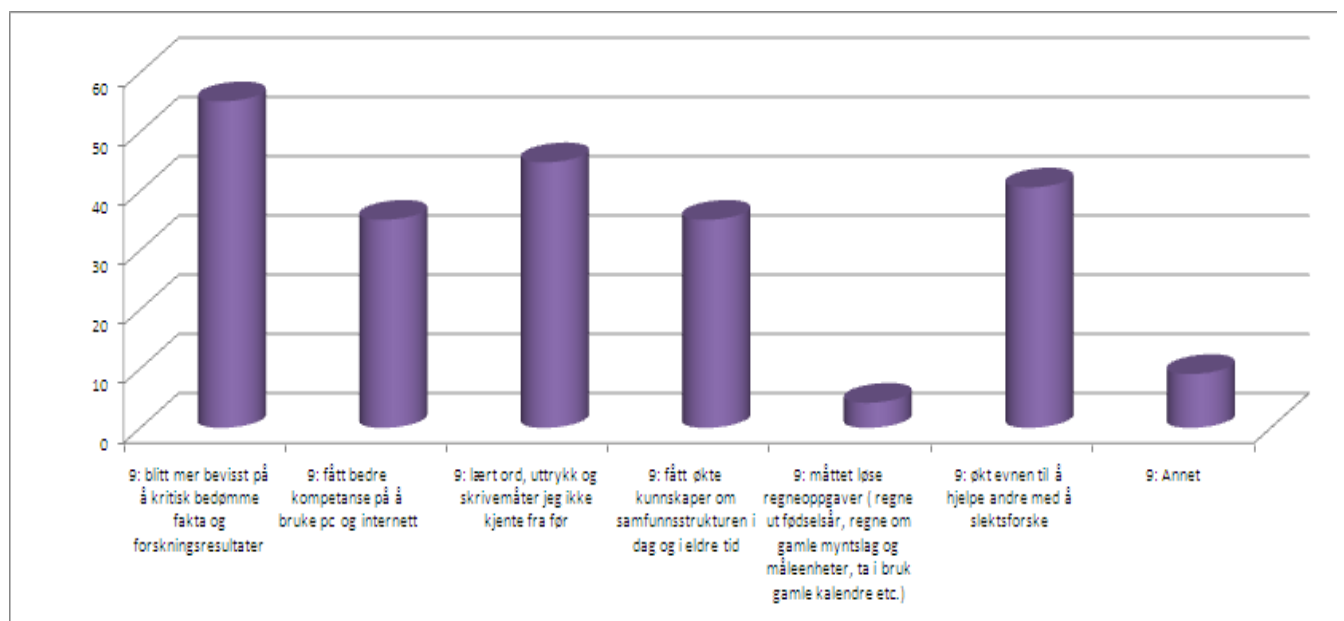
Kunnskap og forståelse

Med GLO-metoder kan man måle oppnådd kunnskap og forståelse. Vi har ikke prøvd å måle hvilke faktakunnskaper om slektsforskning og kilder som vår målgruppe har tilegnet seg. Vi har i stedet forsøkt å måle om seniorene har tilegnet seg kunnskaper av generell karakter. Vi ba respondentene krysse av for det som stemte av følgende påstander: Jeg har ....

- blitt mer bevisst på å kritisk bedømme fakta og forskningsresultater
- fått bedre kompetanse på å bruke pc og internett

- lært ord, uttrykk og skrivemåter jeg ikke kjente fra før
- fått økte kunnskaper om samfunnsstrukturen i dag og i eldre tid
- måtte løse regneoppgaver (regne om fødselsår, regne om gamle myntslag og måleenheter, ta i bruk gamle kalendre etc.)
- økt evnen til å hjelpe andre med å slektsforske
- annet

Respondentene kunne krysse av for flere alternativer. Søylen i diagrammet angir prosent.

Undersøkelsen viste at over 50 % opplever at de har blitt mer bevisst på å kritisk bedømme fakta og forskningsresultater etter å ha deltatt i våre aktiviteter. Drøyt 40 % sier at de har lært ord, uttrykk og skrivemåter de ikke kjente fra før, og drøyt 30 % har økt sin kunnskap om samfunnsstrukturen i dag og i eldre tid. 32 % sier at de har økt sin kompetanse på å bruke data og internett. Nær 40 % sier at de har økt evnen til å hjelpe andre med å slektsforske. Alle disse kunnskapene og evnene faller innenfor de nøkkelkompetansene som EU har definert som nødvendige for å fungere i samfunnet – nemlig kommunikasjon på morsmålet, digital og sosial kompetanse samt kompetanse til å benytte seg av rettigheter og muligheter som borger.

Lære å lære

Enda en nøkkelkompetanse som EU har definert er kompetanse til å lære. Vi spurte seniorerne om de følte at deltakelse i våre arrangementer hadde:

- bidratt til å holde hodet i gang?
- stimulert evnen til problemløsning?
- hjulpet å bygge videre på gamle kunnskaper?
- trent utholdenhet og konsentrasjon?
- trent deltakerne i å stille sammen og bearbeide fakta?
- fått brukeren til å være kreativ på nye måter?

Her ga respondentene ganske lav positiv respons. Ett svar fikk imidlertid høye poeng – hele 43,9 % svarte at aktivitetene hadde hjulpet dem til å bygge videre på gamle kunnskaper. 15,5 % svarte at aktiviteten hadde fått deltakerne til å bli kreative på nye måter, 12,3 % sa at de følte at de aktiviteten hadde bidratt til å holde hodet i gang, og 11 % mente at de hadde fått øvd seg i å sette sammen og bearbeide fakta. 6,5 % sa at de hadde fått stimulert evnen til problemløsning, og bare 0,6 % mente at de hadde fått trent utholdenhet og konsentrasjon. Frie kommentarer har også fortalt at flere har økt sin selvdisiplin når det gjelder å organisere sin egen slektsforskning, notere kilder og de hevder de har blitt mer systematiske. Flere hadde også fått opp øynene for betydningen av kildekritikk og som vist over, så har hele 40 % svart at de har økt sin evne til å lære andre om kildebruk og slektsforskning.

Å lære seg å lære er en viktig forutsetning for å kunne utøve aktivt borgerskap og følge med i de kjappe endringene som skjer i informasjonssamfunnet. Det er ikke så mange som svarer at de føler at de har utviklet sin evne til å lære i denne undersøkelsen, men kanskje er det noe man ikke er så bevisst på selv. Sannsynligvis har deltakerne her øvd opp sine evner til å lære mer enn det som kommer fram i deres svar.

Fortsatt behov for læring

Deltakelsen i aktivitetene i Arkivsenteret har også medført at seniorerne fikk økt bevissthet om egne læringsbehov, noe som er viktig i en læringsprosess. I QuestBack-undersøkelsen spurte vi om deltakerne etter aktivitetsperiodens slutt følte behov for å få vite mer om:

- Arkivsenterets tjenester

- Hva slags hjelp man kan få i Arkivsenteret
- Hvilke ulike kilder som finnes
- Hvordan man søker i kilder på nett
- Hvordan man forsker i originalkilder
- Hvordan man kan systematisere informasjonen som jeg har funnet
- Hvordan man bruker programvare, data, fotoskanner etc.
- Annet

Resultatet viste at nesten 60 % mente at de hadde behov for å få vite mer om Arkivsenterets tjenester. 50 % hadde behov for å lære om hvordan man forsker i originalkilder. Knappt 40 % ville vite mer om hva slags hjelp man kan få i Arkivsenteret. Drøyt 30 % hadde behov for å lære om hvordan man kan systematisere informasjonen som man har funnet, hvordan man søker i kilder på nett og hvordan man bruker programvare, data, fotoskanner og lignende.

Dette viser at deltakerne i våre aktiviteter er langt fra fullært, at de ennå ikke er riktig husvarme i Arkivsenteret .

Glede, inspirasjon og kreativitet

Vi har allerede i flere av spørsmålene over fått bekreftet at mange seniorer har blitt inspirert av å delta i våre aktiviteter til å forske på egen hånd. Hele 65 % svarte at de oppfattet våre aktiviteter som inspirerende når de fikk spørsmålet ”hva likte du med aktiviteten”. Det var det svaralternativet som fikk høyest poeng. Undersøkelsen viste at 15,5 % følte at aktivitetene hos oss hadde fått dem til å bli kreative på nye måter. De mange positive kommentarene, sitert på side over, viser også at glede og inspirasjon har vært effekter for mange. 90 % har også rapportert om gleden ved å møte andre mennesker under aktivitetene. Glede, inspirasjon og kreativitet er med på å styrke fysisk og psykisk helse og kan skape mange positive ringvirkninger. Det var noe overraskende for oss at så mange opplevde at aktivitetene på Arkivsenteret var inspirerende – det fikk til og med flere poeng enn svaralternativet ”Jeg lærte mye nytt” når vi spurte om hva de likte med aktiviteten, og dette til tross for at aktivitetene var fokusert på læring. Det resultatet er noe å ta med seg i planlegging for framtiden.

Hva sier man til andre?

Et spørsmål som vi stilte i QuestBack-undersøkelsen var:” Har du snakket med andre om erfaringene du hadde på Arkivsenteret?” Drøyt 40 % svarte ja på det spørsmålet. Vi ba dem også fortelle om hva samtalen da hadde dreid seg om. Her fikk vi inn 70 svar. Her er det påfallende at man ikke har diskutert de enkelte arrangement som man deltatt på i særlig utstrekning. Man har heller fortalt om

Arkivsenteret som sted – hva man kan finne der, hva man kan gjøre der, og hva man kan få hjelp med. Mange forteller at de har anbefalt venner å besøke Arkivsenteret. Mange har uttrykt forbauselse over mengden av informasjon som finnes i Arkivsenteret og den gode hjelpen man har fått. Det ser ut til at seniorenere har fungert som utmerkede ambassadører for oss.

Konklusjon av "Implementing HLO"

Det ser ut til å finnes mange gode grunner for arkivene til å tilrettelegge lokaler og aktiviteter for å få seniorer til å besøke oss og ta våre tjenester i bruk. Vårt prosjekt har vist at arkivene kan tilby seniorer aktiviteter som kan gi dem økt allmenn kompetanse, kunnskaper og ferdigheter innen mange områder samt sosiale kontakter som de har glede av.

Et interessant resultat med vår undersøkelse var at våre aktiviteter ved arkivet framfor alt tiltrakk seg menn over 60 år – en gruppe som normalt ikke deltar like mye som kvinner i kulturelle og sosiale aktiviteter. Et annet interessant resultat var at hele 90 % av disse mennene sa at de hadde hatt glede av å møte andre under aktivitetene. Halvparten hadde verdsatt å møte likesinnede og halvparten hadde satt pris på at de kunnet lære av andre som visste mer enn dem selv. Menn er kanskje redde for kulturelle og sosiale arrangement, som de opplever som useriøse, mens forskning i arkiv virker å være noe de kan tenke seg. At de får med seg både kulturopplevelser og sosialt samvær på kjøpet er ikke avskrekkende, tvert imot. Her burde arkivene se at de har funnet en nisje – et sted som kan tilby nyttig faglig og sosial aktivitet for eldre menn.

Undersøkelsen viste også at til tross for at alle våre aktiviteter hadde fokus på læring og kunnskapsinnhenting, så svarte de fleste deltakerne at de likte aktivitetene først og fremst fordi de hadde vært inspirerende, ikke fordi at de hadde lært mye nytt. Dette slår også litt hull på den forestillingen mange kanskje har, om at menn mest er ute etter harde fakta. Kreativitet og inspirasjon er helt klart viktig for dem også!

Vår undersøkelse viser også at våre aktiviteter har bidratt til å gjøre brukerne modigere. De har styrket sitt selvbilde når det gjelder å ta i bruk digitale verktøy for informasjonssøking og - i en viss grad også – til å besøke Arkivsenteret for å bruke originalkilder.

Mange oppgir at de har blitt mer kritiske når det gjelder å bedømme fakta etter å ha deltatt i våre aktiviteter på arkivet, og at de har blitt mer systematiske når det gjelder å samle inn og bearbeide fakta. Flere oppgir også at de har lært mye om samfunnsstrukturen både i dag og i eldre tid, og at de har lært mange nye begreper.

Alle disse resultatene er meget positive i henhold til ambisjonen om å bidra til å gjøre seniorene til aktive deltakere i informasjonssamfunnet. Arkivene bør bli mer bevisst det potensialet man har for å bidra til inkludering og "Active Ageing". Dette er noe man kunne utvikle og "selge" til bevilgende myndigheter.

3. Om arkivenes samfunnsrolle i framtiden

I statsarkivene grubler man for tiden over hvilken rolle arkivene skal ha når de fleste arkiv er blitt digitalt tilgjengelige. Skal vi da legge ned? Store deler av arkivmaterialet blir kanskje digitalt tilgjengelig om noen år, men det gjør ikke nødvendigvis arkivinstitusjonene overflødige! Vi ser allerede nå et stort behov for veiledning i arkivmaterialet som legges på nett. Brukerne trenger kunnskap i administrasjonshistorie, kildekritikk, lesing av gammel skrift, de trenger referanselitteratur for å forstå det de finner i kildene og de trenger hjelp for å komme videre i forskningen. Arkivarene er den eneste yrkesgruppen som er spesialister på alt dette.

Prosjektet "Slipp eldrebølgen inn!" har vist at det finnes et behov for arkivinstitusjoner som fungerer som møtested, kompetansesenter og som arena for inspirasjon til egen forskning. Den har også vist at flere enn de som besøker arkivene i dag, ville benytte seg av arkivenes ressurser om de bare visste at de fantes, visste at de var åpne for vanlig folk og ikke følte at de var så vanskelige å bruke. Seniorer skulle dessuten benytte arkivene mye mer om de visste at andre likesinnede ville være der samtidig!

Med målrettet publikumsarbeid kan man utvikle arkivinstitusjonene til moderne møtesteder og kompetansesenter. Å inngå partnerskap med brukerne er en metode som anbefales når man vil senke tersklene til arkivene!

Forskning i arkiv kan føre med seg mange positive effekter for arkivbrukerne. I dette prosjektet har vi vist at seniorer som deltar i aktiviteter i arkiv kan forbedre kunnskaper og ferdigheter og skaffe seg sosial omgang som gir positive effekter, som bidrar til "Active Ageing" og økt inkludering i informasjonssamfunnet.

Uten tvil kan vi overfor bevilgende myndigheter argumentere med at arkivinstitusjoner har livets rett også i framtiden, ikke til tross for at arkivene blir digitale, men fordi de blir det!

ⁱ Simon Nina, "The participatory museum" 2010.

ⁱⁱ Zipsane, Henrik, Cultural Heritage, Lifelong Learning and Social Economy of senior citizens, pp. 89-95 in Hadwig Kraeutler (ed.) "Heritage Learning Matters – Museums and Universal Heritage", ICOM/CECA 2007 proceedings - Österreichische Galerie Belvedere – Wien 2008

Fotografier: Maria Press.